

כשלון מדיניות ממשל ביידן מול טהראן

29.01.2024 | ד"ר יוסי מנשרוף

לקראת סיום כהונתו ממשל ביידן והבחירות לנשיאות ארה"ב (בנובמבר 2024), בהן ינסה להיבחר לכהונה שנייה, נהיר כי מדיניותו מול איראן נכשלה. עמוד התווך במדיניות ביידן, עליו הכריז כבר בקמפיין הבחירות שלו, היה חזרה להסכם גרעין עם איראן. במסגרת זאת, הוא מחזר אחרי ח'אמנהאי, ומפגין מדיניות רכה למדי כלפי טהראן, כדי לקדם חזרה להסכם.

במסגרת מדיניותו הרכה, ממשל ביידן לא העלה כלל את האופציה הצבאית, וזאת חרף ההתקדמות המשמעותית בתוכנית הגרעין של איראן, במסגרתה היא מתבססת כמדינת סף גרעינית. ההתבססות הזו ניכרה היטב בדו"ח סבא"א מדצמ' 2023, לפיו טהראן צברה מספיק אורניום לרמת העשרה מתקדמת בסך 60% שתספיק עבור שלוש פצצות גרעיניות. יתרה מכך, לפי דיויד אולברייט, מבכירי חוקרי בקרת נשק גרעיני בעולם, במסגרת הזינוק בתוכניתה הגרעינית, איראן תוכל לייצר תוך שבוע מספיק חומר מועשר עבור פצצת הגרעין הראשונה שלה, ותוך חמישה חודשים תוכל לייצר חומר בקיע שיספיק לתריסר פצצות גרעין. בהתאם לכך, הזהיר מנכ"ל סבא"א גרוסי במחצית ינואר, שאיראן "דוהרת קדימה" עם תוכנית העשרת האורניום שלה, וממשיכה להציב מחסומים בפני פיקוח.

ארה"ב הקפידה שלא לתקוף את איראן, למרות שזו שגרה את שלוחיה בעיראק לבצע 159 מתקפות (עדכני ל-29 בינואר) נגד בסיסים ואינטרסים אמריקאים בעיראק ובסוריה מאז פרוץ מלחמת עזה. המדיניות האיראנית נועדה ללחוץ על ארה"ב לדחוף את ישראל להפסיק את המלחמה. גם לאחר שמליצית כתאא'ב חזבאללה, חוד החנית של מערך הטרור האיראני בעיראק, הרגה (28 בינואר) במתקפת כטב"מ שלושה חיילים אמריקאים במוצב אמריקאי בירדן, נראה שממשל ביידן דבק במדיניותו שלא לגבות מאיראן דין וחשבון על אחריותה לכך. תחת ביידן, ארה"ב עושה כל שביכולתה כדי לא לשבור את הכלים מול ח'אמנהאי, ולפייסו באמצעות מסכת ויתורים מפליגים במסגרת חיזור נמרץ.

החיזור האמריקאי הבלתי פוסק אחרי טהראן

ממשל ביידן קידם שורה של צעדים שבטאו את החיזור האמריקאי הנמרץ אחרי ח'אמנהאי, שנועד לשקם את האמון בינו לבין ארה"ב, שנפגע קשות בעקבות פרישת טראמפ מהסכם הגרעין במאי 2018.

ראשית, ממשל ביידן קיים בספטמבר 2023 עסקת אסירים במסגרתם שחררה איראן חמישה אזרחים אמריקאים שעצרה בשטחה בתואנות שונות, במסגרת מדיניותה הסחטנית. בתמורה, שחררה וושינגטון חמישה אזרחים איראנים שנעצרו בארה"ב לאחר שהבריחו לאיראן טכנולוגיות רגישות שעלולות לסייע לתוכנית הטילים והגרעין שלה. במסגרת העסקה, הופקדו בבנק בקטר ששה מיליארד דולר מנכסיה המוקפאים של איראן ממכירות נפט, והם מוגבלים לשימוש עבור

רכש אזרחי בלבד.

לצד זאת, במסגרת הנסיגה מקמפיין הלחץ המקסימלי, ממשל ביידן אינו אוכף את הסנקציות במלואן. מדיניות זו אפשרה לטהראן לגרוף רווח בשווי 80 מיליארד דולר (עדכני ל-10 באוקטובר 2023) ממכירות נפט בלתי חוקיות, מאז נכנס ביידן לתפקידו.

שנית, ב-25 בינואר גם נחשף שממשל ביידן הזהיר את איראן מכוונת השלוחה האפגנית של דאעש (המדינה האסלאמית ^[2] מחוז ח'וראסאן), לבצע פיגוע באזור קברו של מפקד כח קדס, קאסם סולימאני בכרמאן ב-3 בינואר, יום השנה הרביעי לחיסולו. גורמים אמריקאים מסרו שהמידע שהועבר לגורמים רשמיים באיראן היה "מספיק ספציפי לגבי המיקום ובדיוק בזמן", כך שבכוחו היה לעזור לטהראן לסכל את המתקפה או לפחות להפחית את מניין ההרוגים. טהראן יכולה היתה למנוע את פיגוע התופת הקטלני בו נהרגו 95 איש, אך מסיבה כלשהי (ייתכן חוסר האמון בארה"ב) לא השתמשה במידע הקריטי שקבלה.

שלישית, במהלך מתקפות הגומלין שבצעה ארה"ב בשבועות האחרונים נגד החות'ים בתימן ונגד כתאא'ב חזבאללה בעיראק, היא הקפידה לא לפגוע בנכסים או בגורמים של כח קדס, למרות תפקידם הבכיר בקידום המתקפות נגד ארה"ב. המעורבות המשמעותית של איראן במתקפות החות'ים הובלטה ביתר שאת בחשיפות שפורסמו לאחרונה. במסגרת זאת, נחשף כי מפקדים ויועצים של משה"מ, ובכללם מדריכים בתחומי הטילאות והכטב"ם, נוכחים באדמת תימן, ומעניקים סיוע מגוון, כולל מודיעיני-טקטי לחות'ים, לטובת מתקפותיהם. מאז ה-7 באוקטובר תגבר כח קדס את משלוחי האמל"ח לתימן, הכוללים כטב"מים התקפיים, טילי שיוט שונים ובכללם טילי שיוט נגד אוניות, וטילים בליסטיים לטווח בינוני, בהם ביצעו החות'ים שימוש במתקפותיהם בים האדום. לצד זאת, נחשף כי חזבאללה גם הוא מקיים נוכחות בתימן במסגרת הסיוע לחות'ים. אונית מודיעין של משה"מ, BEHSHAD, שנמצאת בים האדום מאז 2021 ממלאת תפקיד מיוחד בסיוע האיראני, שעוזר לחות'ים באכוונת מתקפותיהם ובמתן מודיעין שמזהה מי מבין האוניות שעוברות בים האדום עושות דרכן לישראל. האוניה האיראנית נמצאת בתנועה, ומלווה את האוניות המותקפות כדי לוודא את הפגיעה בהן. למרות שמיקומה ידוע ופורסם בתקשורת, ממשל ביידן נזהר שלא לכלול אותה במתקפות שביצע עד כה בתימן, כמו גם את גורמי כח קדס וחזבאללה בתימן.

זאת ועוד, ממשל ביידן התעלם מהדיכוי הקשה שמפעיל המשטר האסלאמי נגד דרישת העם האיראני לחופש שהתבטאה במחאת מהסא אמיני (ספטמבר 2022-מרץ 2023), והסתפק בענישה בדמות סנקציות נגד אישים וארגונים באיראן שהשתתפו בדיכוי המשטרי. כך, הממשל הפגין דבקות בשיחות הגרעין עם טהראן, למרות שזו דיכאה ביד קשה את, במסגרתו נרצחו, לפי פעילי זכויות אדם איראנים, לכל הפחות 537 מפגינים בידי כוחות הביטחון האיראנים.

ממשל ביידן לא גיבש אסטרטגיה חלופית מול איראן

למרות כשלון השיחות עם טהראן עד כה, במהלך כהונה שלמה ביידן לא גיבש אסטרטגיה חלופית לשיחות הגרעין. במסגרת החיזור המתמשך, הממשל מתעלם מהפרות אדם קשות שמבצע המשטר, ומחלקו המשמעותי בהתקפות נגד הכוחות האמריקאים באזור, ואף תדלק את טהראן במיליארדי דולרים להם זקוקה כלכלת איראן באופן נואש כדי "להחזיק את הראש מעל המים". אין תמה אפוא, שבעידן ביידן ח'אמנהאי אינו ממהר לשוב למציאות הסכמית וסבור שבכוחה של טהראן לצלוח את המשבר הכלכלי גם ללא חזרה להסכם גרעין.

ראוי שממשל ביידן לכל הפחות יגבש Plan B עוד לפני הבחירות לנשיאות. במסגרת זאת, עליו יפעיל לחצים הולמים על טהראן כדי לאלצה להגמיש את תנאיה לחזרה להסכם גרעין. לשם כך עליו לאכוף את הסנקציות בקפדנות, להעלות את האופציה הצבאית לשולחן ולהעניש את טהראן על תפקידה המשמעותי בקידום מתקפות נגד ארה"ב באזור.

פורסם בישראל היום, בתאריך 29.1.2024.